

Kayëta ir Bërom in Lilaya in

Akayëta aŋo, Pol yëgwën babi Okëreceŋ od gër Rom ok eni këñënaxën ekaca edexëm el and këbi nënga aŋ. Er baxo şaland ebi pëni şenene Atëfëtan and Yesu and baxo femërand aŋ. Er yëgw ko gër akayëta aŋo in kë nangënënd mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el kë fexënënd ax gi ex na acariya and Moyis aŋ. Awëd wëd ko amatinali and Abëraxam aŋ ebi pënixën mëne apexa and gë ekwëta aŋ ax gi ex na osëyali or mëŋ Pol fo. Bëte gayikako Kaxanu këbi fexënënd bërëwax end Yesu Kërisët bën paß gë ekwëta el, axor këni xor eni diyand gër angwëlëra gë edëca ed Angoc Amënëk el. Er ex gër akayëta in:

End Pol eŋ do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1-17.

End ang ex ngwën gër ogës od Kaxanu eŋ: 1.18-3.20.

End apexa and gë ekwëta eŋ: 3.21-4.25.

End aniyan angaşax and kë yëlënd ekwëta eŋ: 5.1-8.39.

End apexa and bulunda ir Isërayel eŋ: 1.11-36.

End ang yäpëk ediya ed gër Amara and Yesu eŋ: 12.1-15.13.

Bepelatar bënd yëgw ko Pol eŋ: 15.14-16.27.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ariyenin ar Yesu Kërisët an, parëxanda ir wac këŋo in. Mëŋ dëŋ yata ke me

gi parëxanda irexëm do me pemërand Atëfëtan and Kaxanu aŋ.

² Atëfëtan aŋo, paß gë bëlaŵënel bërexëm bën beya baßo Kaxanu elod anëka fo ang rek Oñëgw Omënëk ak.

³ Gër Atëfëtan aŋo reya ko end Asëñiŵ eŋ, ar rëŵ këno ala gër ebar ro, gër andëŵëra and Dafid, ejiŵ edexëm.

⁴ Aşanaya şanayak mëne Yesu Kërisët, Axwën arebi an, Asëñiŵ ar Kaxanu dëŋ exo gayik axani xani ko gër ecës gë panga ind Angoc and oŵënëk iŋ.

⁵ Paß gë mëŋ şot këmi oyekax ol do gë ofarëxanda ol, mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër benëŋ bend bela dek, eni kwëtaxën oŵac orexëm ol, eni tëfaxën er re ko in.

⁶ Wën bëte şëf gër benëŋ beŋo hi kën gayikako Kaxanu yata këŋun në end Yesu Kërisët.

⁷ Wën dek bër gër angol and Rom, bër hik pëlot gër yomb ir Kaxanu Faba irebi bën, mëŋ yata këŋun en gi bëŵënëk do en cot oyekax ol, do gë obetak ol, paß gë Axwën Yesu Kërisët.

End okëreceŋ od gër Rom eŋ

⁸ Wën ang xwëta këno Kaxanu ak, ngwën iŋ dek nangëra këni. Wëno në eŋo këmo şëkwaxënënd Kaxanu paß gë oŵac or Yesu Kërisët ol.

⁹ Kaxanu, mëŋ ar këmo şalend gë onden onjekax an, do këme femërand Atëfëtan and Asëñiŵ arexëm aŋ, ex sede iram ir mëne din këmun şalënënd.

¹⁰ Laŋ këme xarand, gër cale indam, me cot ašot, ga w̃a w̃a ko Kaxanu, amëd and ŷapëk mun nëngali aŋ.

¹¹ Gayikwa wëno đek ŷandi ke ene nangëre mun cetaxën mar banjëla band oyekax band yël ke Angoc Amënëk baŋ en kemaxën wën bête gër ekwëta ed Kaxanu.

¹² Ado me dedo wa and këme ñatëli aŋ ene bašëndëre banjëlan biyi bër bar këne gër ekwëta ed Kaxanu bën.

¹³ Bëmaŷe, aŷandi ŷandi ke en nang mëne bakëlëbëd bandanjëm fënarali këme me yeli ene nangëre. Er këme šaland eni ñëmbër gër enëng endewën bër xwëta këŋo Kërisët bën ang ŷëmb këni gër benëng becëxe ak. Bari xali doro Kaxanu axe tebëli ex na pere.

¹⁴ Wëno ang ar bayir këni aňomëx fo hi këme paŋ gë Bëgërek bën, paŋ gë bënangërarëx bën, paŋ gë bërenik bën, do gë bëfënrëx bën.

¹⁵ Ata wën bër lëgëk gër Rom bën eŋo ŷandi ke me yeli mun nangën bête.

End panga ind Atëfëtan eŋ

¹⁶ Wëno, epemëra ed Atëfëtan aŋo ol axe cëfënënanand na gayik gë aŋo ko nëcëtënd Kaxanu panga indexëm iŋ. Ar w̃ak yo këŋo fexënënd: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe.

¹⁷ Enimin, Atëfëtan aŋo këbo w̃asinënd mon-dake ri ko Kaxanu ebi kwëtaxën bela bën bër šenene. Eŋo gë ekwëta kë ŷanand bête gë ekwëta kë ñatand, ang rek Oňëgw Omënëk ak:

«Ar xwëta këjo Kaxanu an ex aŵënëk an do mondako ko šotaxën aniyan and din aŋ[☆].»

End emenan ed Kaxanu eŋ

¹⁸ Enimin Kaxanu, elod gër orën xoŷënëgu këbi bela bën gayik ano pëbënd na, do xwënda këni osëmbak xali këni wëlëbëlënd d'al irexëm in gër osëmbak.

¹⁹ Awat këni watënd bebër ŷapëk eni wat eno nangaxën Kaxanu bën gayik mëŋ dëŋ këbi ŵasinënd.

²⁰ Enimin, Kaxanu ar din exo. Bari ado ga exo ar anëŋo watënde na, ola orexëm ol gë panga indexëm in kerët kë watind gër bebër ri ko gër ngwën ro.

²¹ Mëŋ ex, ala ax kor na exo yax mëne aŋo nang ex na Kaxanu. Gayikako, awatënd aye dëŋ enjaran endexëm eŋ, gë bebër ri ko bën, bela bën ano pëbënd na Kaxanu, bête ano cëkwand na. Barikan mondako wëlandëraxën këbi gër onden ondebën gë banjëlan band gë ofëcak këm, oŵëkw orebën oŋ xulëk ecamëdan el.

²² Ado ga këni rend mëne bën areni reni këni, bëšenëk exëni, arafënara fo këni rafënarand.

²³ Anëngwët nëngwët këni enjaran end Kaxanu eŋ, mëŋ ar ax cësënd na an, ano calend na. Gër ed hi bax eno calend nëmb këni këni xëland olaš or ŵatinali këni gë bela xarak ala an ašës ko šësënd. Bête olaš orëmar ŵatinali këni gë ošël, gë oŵacar or gë osapar onax do gë oŵacar or xada-xada.

☆ **1:17 1.17** Abakuk 2.4

24 Ata në eņo seboxën kēbi Kaxanu eni dēxwaya gēr obuyaraxik do gēr oŵēkw orebēn ebi ŷandind oņay gē becēfēnaxik fo.

25 Anēmb nēmb kēni end dāl end Kaxanu eņ gē enēgwēs, afēb kēni fēbēnd do ašale kēni šalend er ri ko in gēr ed ebax eno calend Kaxanu gabat, mēņ ar betak din ir din an. Amen!

26 Nē eņo seboxën kēbi bēte Kaxanu eni dind becēfēnaxik bēnd yēla kēni gēr oŵēkw orebēn: bēsoxari bēn seb kēni er ŷapēk asošan gē asoxari eni dind in, do kēni rind asoxari gē asoxari er ax ñap ex na in. Ata mondako kēbi wēcanēnd kiti ind oņay orebēn iņ.

27 Bēte bēsošan bēn seb kēni er ŷapēk asošan gē asoxari eni dind in kēbi ŷandirēnd do kēni rind asošan gē asošan er ax ñap ex na in.

28 Gayikako abi bal ex na eno nang Kaxanu, Kaxanu seb kēbi gē orenik osēmbak orebēn ol eni dind becēfēnaxik.

29 Ata gēr onden ondebēn xēñēk: osēmbak, gē oxeŷ, gē aņana and kodī, gē njifa, gē oyakēraxi, gē edaw ed bela, gē batakēra, gē enēgwēs, gē eņac.

30 Bēte hi kēni: bērena, bēxapēndēr, bēšus bēr Kaxanu, bēr xoŷēt-xoŷēt, bērafēnan, bēŷangēnaran, bēwērax, bēwēšen bēr bēxarēk bērebēn, bēfēnirēx,

31 bēr ax gi ex na mōkwēta, bēr gē emēkw eperēk, bēr gē axaŷēnan kēm.

32 Ado ga nang kēni aye apela and šenene and Kaxanu and rek bēr xwēndak beņo bēn bēr ecēs exēni, mondako dēņ bayi ga kēni wēndērand, bēte kēnēbi šēkwēnd bēr kēbi sēfētēlind bēn.

2

End enëp ed bela enj

¹ Wëj ar hi këy yo awa ga këyëbi nëpënd ako boşandax nangël mène xaya axi gi ex na. Gë andey këy lëxwayand ga këyëbi nëpënd ako xarak wëj dëj bebër këni rind bën ari këy rind.

² Anang nang këne mène bër watak mondako bën gë däl in këbi xiti Kaxanu.

³ Awa wëj ar këbi nëpënd boşandax ajo xarak bebër këni rind bën ari këy rind, yëla këy nde ašana këyo šana Kaxanu yatir kiti?

⁴ Ba ayaf nde yaf këyo Kaxanu? Ay watënd na nde dëk benjekax bend yël ki ga nënga ko xali ki buñanaxënënd? Ay nang ex na nde mène ey nëngwëtaxën ola osëmbak orey ol ki yifaraxënënd gë onënga orexëm olo?

⁵ Gayikako aŵëši këy wëšind, axey xey ki ey nëngwët emëkw edey el, asaŷ këy saŷënd oxoŷ or Kaxanu or këy ñatën yatir akey and oxoŷ, do yatir kiti ind šenene ind Kaxanu.

⁶ Ata ar ex yo er ko rind in këño wšašën Kaxanu:

⁷ Bër xemënak lañ edi ed benjekax bën ga këni šaland enjaran enj, gë epëb el, gë aniyand and gë ecës këm anj, këbi yël aniyand din anj.

⁸ Bari gë oxoŷ osëm këbi xiti bër sanak gë andebën dëj eni mëšenënd däl in do ebi kor osëmbak ol.

⁹ Ala ar kë wëndërand an këño bon kata in do gë toro itëm in: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe!

¹⁰ Barikan, Kaxanu ayël këño yël ar kë rind benjekax an, enjaran enj, gë or gapak ol do gë

obetak ol: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe!

¹¹ Gayikwa epitëndër ed bela ax gi ex na gër Kaxanu.

¹² Dek bër enëng ecëxe bër kë wëndërand nangërexe acariya bën, acariya këm këbi nëp Kaxanu and këni šësëra aŋ. Bëte dek Bëšëwif bër kë wëndërand anang aye acariya bën, gë acariya and nang këni aŋo fo këbi nëp and këni šësëra aŋ.

¹³ Bër kë rind ari dëŋ er rek acariya in këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene, ax gi ex na bër kë baxëtënd abaxët fo bën.

¹⁴ Bër enëng ecëxe bën angëmëne ari këni rind gë andebën aŋo dëŋ er re ko Kaxanu gër acariya in, xarak elod ani wël ex na, anëka hi këni ang bër gë acariya fo.

¹⁵ Gër ola orebën kë watind mëne er rek acariya in gër owëkw orebën yëgw ko Kaxanu, onden ondebën oŋ dëŋ këbi xadacënd: baŋo efi nëp, baŋo efi yakan.

¹⁶ Ang këme rend gë Atëfëtan and këme femërand ak, eŋo kë šanaya yatir këbi xiti Kaxanu bela bën paŋ gë Yesu Kërisët.

End Acariya and Moyis eŋ

¹⁷ Gërëgako wëj ar rek Ašëwif hi këy an këmi rend. Re këy aŋa ŋa këy er kë rend acariya in xali këy rafënannd mëne Kaxanu xwën ki.

¹⁸ Anang nang këy oñandi odexëm ok do asëyali sëyali këni er rek acariya in xali këy xorënd ey nang enjekax end yapëk ey dind eŋ.

19 Bëte wëj ar xwëtak mëne alas ar bëşiwëk hi këy an, aŵasin ar fëña an, ang angoben and këbi ñoband bër gër ecamëdan fo hi këy.

20 Wëj ga nang këy aye dal in gayik acariya an nang këy këyëbi xadacaxënënd bëfëñirëx bën, këyëbi sëyalixënënd bër yowëy ax nang ex na bën.

21 Wëj ar këbi sëyalind boşandax an, ay tëyaliyand na gë andey! Wëj ar kë femërand mëne ax gi ex na mondeka an, këy rekand!

22 Këy rend ax gi ex na mo ndi orekar do këy rind orekar ol! Şus këy olaş oñ, bari këy şonand bebër gër bangëb bën!

23 Wëj kë rafëñand mëne Acariya an nang këy, bari ayo pëb ex na Kaxanu, gayikako ari këy rind er şëban ko in!

24 Wën Bëşëwif bën: në endewën këni re-naraxënënd oŵac or Kaxanu ol bër benëng becëxe bën, ang rek Oñëgw Omënëk ak.

25 Dal ex gër ar enëng end Bëşëwif, oxac ol er yäpëk ex angëmëne asëf ko sëfënd er rek acariya in! Bari angëmëne axo tëf ex na ata ko hi ang axacërëx fo.

26 Awa angëmëne ar enëng ecëxe axacërëx an asëf ko sëfënd bapela band şenene band acariya ban, anëka hi ko ang Aşëwif axac xac fo.

27 Axacërëx ar kë sëfënd şenene Acariya an bandixa bandexëm ban ki nëp wëj axacëxac an, wëj ar nangëk oñëgw od acariya ok xarak ay tëfënd na er rek in.

28 Ar hik enim Aşëwif an ax gi ex na ar rëw këno gër enëng end Bëşëwif ba ar xac këno fo gër eman endexëm.

29 Ar hik enim Ašëwif an, gër onden ondexëm hi ko. Bëte ar hik enim axacëxác an gër emëkw edexëm nëngwët këño Angoc Amënëk an, bari ax gi ex na ga xac këno ang rek acariya ak. Mëñ ex, ar hik enim Ašëwif an, Kaxanu këño šëkwënd, ax gi ex na bela.

3

End benjekax bend Bëšëwif en

1 Awa Bëšëwif bën, oyekax or fe wa xuca kënebi benëng becëxe beñ? Ineŵa ex ofëcak or oxac orebën ol?

2 E, mbañ ex bebër xuca kënebi bën. Eñanar en, bën xwëtënan babi pere Kaxanu eyeyan edexëm el.

3 Do gayikako Bëšëwif bërëmar gë oñëpëgënan exëni, oñëpëgënan odebën ok ayepën nde yepënëk ekwëta ed Kaxanu el?

4 Adokiñ! Ado eni gi bela bën dek bënëgwëš, Kaxanu mëñ din ar ðal fo exo, ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Ey gixën ar šenene gë er këy yeyanënd in, do and kën šampërend gë ala an eyo bon.»

5 Barikan angëmëne paß gë osëmbak orebi ol kë šanayand or šenene or Kaxanu ol, mondake këne yeyane? Kaxanu asëmbak nde exo and ko seb ex canaya oxoŷ an? Ang këni yëlarand bela fo këme rend mondako.

6 Adokiñ! Kaxanu, mondake xiti dobi bela bër gër ngwën ro bën kido axo gi bana din ar šenene?

7 Do angëmëne gë enëgwêš endam eŋo dën kē šanayand däl irexëm in do kē ŷañënd en-jaran end Kaxanu eŋ, inecëŋ ke nêpaxën ang awëndëran ar kënjo xiti fo?

8 Awa inew̄a bayik ane dende na, ang këni rend këmi sëyalind bër këbo renarand bën: «Mendërandëne ex canayaxën oyekax ol!» Ata bela bëjo, aŷap ŷap këbi kiti ind Kaxanu in.

End mbëña ind eñëŋënax eŋ

9 Awa ine këne reye? Ba biyi Bëšëwif bën nde xuca kën bene oxëbën ol bër benëng becëxe bën? Ax gi ex na gër beŷ dek. Gayikwa anëka reya këne osede or këbo nêpënd ol: biyi dek, hik Bëšëwif, hik bër benëng becëxe bën, awëña wëña këbi eñëŋënax eŋ.

10 Gër Oñëgw Omënëk ga rek:
«Ala ar šenene ax gi ex na, ado gabatak.

11 Ar kënjo fë nirand ax gi ex na,
ar kënjo šaland Kaxanu ax gi ex na.
Dek nambëra këni, dek šëxwëpët këni.

12 Ar kē rind enjekax ax gi ex na, ado gabatak.

13 Osëŷ orebën oŋ ang ŷeg ir wafërëluŋ fo ex,
Odiw̄ odebën ok njifa fo ex,
Er kē šanënd gër osëŷ orebën in
ongwëc ond saw̄-orang fo ex.

14 Er kē šanënd gër osëŷ orebën in
owër do gë ekare ed bela fo ex.

15 Bën din bëwëlëk bër edaw̄ ed bela fo hi këni.

16 Gër ed këni xuca yo ŷeŷ dek kē nëxenand
do tar fëña in këni sebetand kata in.

17 Aketëxeta and gë bela ani nang ex na.

18 Ado gë təkër ak ano yëdand na Kaxanu.»

¹⁹ Anang nang këne mëne ðek er kë rend Acariya in Bëšëwif bën këbi fedënalind do ala ar ex yo gër ngwën ro exo wat mëne aŵëndëran exo gër ogës od Kaxanu.

²⁰ Enimin, ala gabatak ax kor na exo gi ar šenene gër lëngw ir Kaxanu paß gë acariya aŋ gayikwa acariya aŋ dëŋ këbi nangënd bela bën mëne bëwendëran exëni.

End apexa and bela eŋ

²¹ Barikan gërëgako, Kaxanu ŵasin këbo mon-dake këŋo xwëtënd ala an ar šenene xarak ax gi ex na ga ko sëfënd er rek acariya in. Ado gër acariya aŋo do gër okayëta od bëlaŵënel bër Kaxanu dëŋ kë reyand eŋo.

²² Dek bër xwëta këŋo Yesu Kërisët bën këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene.

²³ Gayikwa epitëndër ax gi ex na: bela bën ðek ŵënan këno Kaxanu, do mëŋ űawëtaxën këbi enjaran endexëm eŋ.

²⁴ Kaxanu, gë oyekax orexëm ol fo këbi xwëtënd bela bën bër šenene paß gë edacët ed ex gër Yesu Kërisët, mëŋ ar këbi racëtënd el.

²⁵ Kaxanu laŵëneliw këŋo Kërisët exo gi an-gunëtan, ošat orexëm oŋ ex dëxët bamena band bër xwëta këŋo baŋ. Eŋo ri ko Kaxanu ebi masinaxën bëla bën mëne šenene exo. Akarëk aŋ, gë beűëűëűax bënd bani rind bëla beű er baxo rind nangëde axo watënd na gayik abuŋan babi buŋanënd.

²⁶ Gërëgako, gë ebuŋa ed buŋa baxo Kaxanu el šanayak or šenene orexëm ol, ga këbi wënenënd

bër këŋo xwëtand Yesu bën, xarak axo dîf ex na acariya aŋ.

²⁷ Awa end ko rafëanaxën ala nde exëna? Gë acariya and fe? And bandixa aŋ nde? Ali, barikan paß gë acariya and ekwëta aŋ.

²⁸ Enimin, anëka wã këne mëne ar xwëta këŋo an hik ar ţenene an, xarak ax gi ex na ga sëf ko er kë rend acariya in.

²⁹ Kaxanu ir benëng dek exo, axo gi ex na ir Bëţewif fo.

³⁰ Gayikako Kaxanu ibat fo ex, dek bër xwëta këno Kërisët bën këfi xwët bër ţenene në end ekwëta eŋ: hi këni bëxacëxac, hi këni bëxacërëx.

³¹ Awa gayikako axwëta xwëta kënëŋone Kërisët do Kaxanu xwët këbo bër ţenene, acariya aŋ ayep nde yepëk? Bëtëdën, mondako ako ex wa epëb ed Acariya el.

4

End amatinali and Abëraxam eŋ

¹ Awa kwitane tan end Abëraxam, axarëk ar biyi Bëţewif eŋ. Er ţot baxo in ba në end oyekax orexëm nde ţotaxën baxo?

² Kido Kaxanu në end benjekax bend baxo rind xwëtaxën baŋo ar ţenene Abëraxam, arafëna rafëna doxo. Bari Kaxanu axo watënd na beŷ bën mondako.

³ Ado enimin, ax gi ex na nde are rek Oñëgw Omënëk ok: «Abëraxam axwëta xwëta baŋo Kaxanu mëne ari ko ri er beya baŋo in. Ata Kaxanu xwët këŋo ar ţenene.»

⁴ Ax gi ex na nde ar kë riyenind an acosa ko şotënd? Er këno şosënd in er ŷapëk ex, ano yëlënd na ayël fo.

⁵ Bari ar bayik ŷowëŷ axo di ex na an do eŷo kwëta axwëta fo Kaxanu, mën ar këbi yëlënd or şenene bësëmbak an, në end ekwëta edexëm elo këŷo wënën Kaxanu.

⁶ Ata Dafid, onënga or ar wënën këŷo Kaxanu ol xarak benjekax axo di ex na an ko ŷëwënd:

⁷ «Nëngandëralebi bër seban këbi Kaxanu bamena bën,
Nëngandëralebi bër rëxëtën këbi beñëŷenax bën.

⁸ Nëngandëraleŷo aŷëndëran an gayikako Axwën an aŷo nëp ex na!»

⁹ Do onënga olo or bëxacëxac bën fo nde ex? Bëxacërëx bën cëŷ, abi nëngandërand na nde mondako fo? Ax gi ex na nde are këne rende mëne Abëraxam, ga xwëta baŷo Kaxanu hixën ko ar şenene?

¹⁰ Awa nand fe hi baxo ar şenene? Ba and hi baxo axacëxac aŷ nde? Adokiŷ! And hi baxo axacërëx aŷ.

¹¹ Eyo Abëraxam, đamana eno kac, hi baxo ar şenene ga xwëta baŷo Kaxanu. Oxac olo amatinali fo bax mëne ar şenene hi ko. Ata elod yatijo hi ko axarëk ar đek bër këbi xwëtënd Kaxanu bër şenene and këno xwëta aŷ ado bayik anëbi kac ex na.

¹² Abëraxam fo hik bëte axarëk ar bëxacëxac an, bër këŷo sëfëtelind gër ekwëta ed Kaxanu bën and bayik ano kac bana pere aŷ.

End ekwëta ed Abëraxam eŷ

¹³ Kaxanu beya babi Abëraxam gë bërändëwëra andexëm bën mène ayël këbi yël oxwën or ebar ol. Ga xwëta baño Kaxanu şotaxën baxo or şenene olo, ax gi ex na ga sëf baxo acariya aņ.

¹⁴ Angëmëne bër sëfëk acariya bën fo kë şot bebër beya ko Kaxanu bën, ar këņo xwëta axwëta fo an, ayepeli këņo yepeli. Er beya ko in awo kë wo.

¹⁵ Bari ax gi ex na ako: Kaxanu, mbaņ këbi xoÿënënd bela bën gayik ani tēfënd na er rek Acariya in. Do gër ed ax gi ex na Acariya, amena ax gind na.

¹⁶ Awa paş gë ekwëta ed Kaxanu el hixënëk mondako, ex gixën oyekax, do ex ņataxën er beya baxo Kaxanu in gër đek andëwëra and Abëraxam aņ. Mondako hik gër bebër gër acariya, do gër bebër ekwëta ed Abëraxam, mēņ ar ex axarëk ar biyi đek an.

¹⁷ Enimin Kaxanu fel baño Abëraxam gër Oñëgw Omënëk: «Wëno yata ki ey gi axarëk ar benëng bendanjëm». Ata gër ogës od Kaxanu, mēņ ex axarëk ar biyi đek an gayik mēņ hi bax ar xwëta baño an. Aũa wũa baxo mène axanin këbi xaninënd bësësëk bën dēņ eni baka eni gi bēbëngw, do bebër elod ax gi ex na bën aũac fo ko wácënd ex gi.

¹⁸ Abëraxam ayar yar baxo gër ed eyar ax gi bana, do xwëta këņo Kaxanu. Ata nē eņo hixën ko axarëk ar benëng bendanjëm ang fel baño Kaxanu gër Oñëgw Omënëk ak: «Mondako këni ÿëmb bërändëwëra andey bën».

☆ 4:18 4.18 Añanar 15.5

¹⁹ And fel baŋo mondako aŋ, Abëraxam dam hi bax eŋo tëk bënny keme. Aye nang baxo mène ecës fo baŋi baŋo. Do alindaŵ Sara, ado ga hi baxo asoxari aboroxok anëka xuca baxo gër ecot ed itox. Mondako dëŋ baŋi baxo ga xwëta këŋo Kaxanu mène ayël këbi yël er beya babi in.

²⁰ Barikan paß gë ebeya ed beya baŋo ayël këŋo yël itoşan el, oŋëpëgënan ax gi bana gë tëkër ak gër emëkw ed Abëraxam, gayik axwëta xwëta baŋo Kaxanu. Ata mondako şanaya bax gër ola orexëm enjaran end Kaxanu eŋ.

²¹ Aye fëni baŋo mène er ko beya Kaxanu in gë panga indexëm in axor ko xor exo di.

²² Ata mëŋ yëgw këni end Abëraxam eŋ mène gayik aŵa ŵa baxo xwëtaxën baŋo Kaxanu ar şenene.

²³ Barikan, ax gi ex na mëŋ gabat kë hi ar şenene an ang yëgw këni ak: «Kaxanu xwët baŋo ar şenene.»

²⁴ Biyi bête gër ogës odexëm bër şenene xwët këbo ga ŵa këne ako mène mëŋ dëŋ xanin këŋo gër ecës Yesu, Axwën arebi an.

²⁵ Kaxanu, gër otaxan od bela sëb baŋo Yesu exo cës në end beñëŋënax bendebi. Bête, xanin këŋo gër ecës ene cotaxëne biyi bër ŵa këne endexëm bën or şenene ol.

5

¹ Awa biyi ga xwëta kënëŋone Kaxanu hixën këne bër şenene. Anëka şot këne aketëxeta aŋ gë mëŋ gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an.

² Në endexëm şotaxën këne oyekax or Kaxanu ol. Ata gë oyekax olo xemëna këne xali

gërëgako. Mëñ ex, në nëngandëraþo ga këne yarënde ako akey and këne þare gër enjaran endexëm añ.

³ Ado ang këne soroye yo nëngandëraþo gayik anang nang këne mëne toro iño këþo sëyalind ebuña el.

⁴ Ga þuña këne nangaxën këne mëne axem xem këne do gë ekemënan elo këne yaraxënënde er þeya ko Kaxanu ayël këþo yël in.

⁵ Eyar ed këne yarënde el aþo yepeli na, Kaxanu, gë Angoc Amënek añ yël këþo añana andexëm añ gër oñëkw oreþi.

⁶ Enimin, nand sitara bane na, nand þayi bane þërangoyëra and gë Kaxanu na, þës ko Kërisët në endeþi and ðatan këño añ.

⁷ Mþañ yëkak ewat ed ar hik añelëk ar exo çës në end aþandañ ado exo gi aþandañ ajo ar þenene. Bamat ala exëna ar wadox exo çës në end aþandañ ar kë rind þenjekax þendanjem.

⁸ Barikan, amëd and þayi bane þiyi þëwendëran añ, añasin wasin këþo Kaxanu yëgwe këño þalënd endeþi eñ ga wã ko exo çës Kërisët në endeþi.

⁹ Do gayikako në end oþat or Asëñiñ xwëtaxën këþo Kaxanu gërëgako þër þenene, mondake þayik aþo pexën na yatir akey and kiti?

¹⁰ Gayikwa angëmëne and hi bane þërangoyëra and Kaxanu añ, wëlër këne gë mëñ gë ecës ed Asëñiñ el, kaþ fo këþo fexën þaþ gë aniyand and Asëñiñ añ, gayikako awëlër wëlër këne gë mëñ.

¹¹ Ado nëmëc na këþo nëngandërand end Kaxanu eñ gayik në end Yesu Kërisët, Axwën

arebi eŋ, wëlëraxën këne gë mën gërëgako.

End Adam aŋ do gë Yesu eŋ

¹² Në end amena and ala abat, Adam, yowaxënëguk eñëŋënax eŋ gër ngwën ro. Eñëŋënax eŋ wëlaliwëk ecës el, do ecës el lëk këbi ðek bela bën gayik ðek fo wëndëra këni.

¹³ Ata eñëŋënax eŋ xulëk ngwën iŋ, bari Kaxanu ababi xiti na bela bën xali yëlëgu këŋo acariya aŋ Moyis.

¹⁴ Barikan, elod amëd and wëndëra ko Adam xali nand hatëguk acariya and Moyis na, ecës el xëda babi bela bën ado bayik ano mësen bana Kaxanu ang Adam ak. Ata Adam ijo, amatinali and ar bax yowënd an fo hi baxo.

¹⁵ Oyël or wëlawëk oyekax or Kaxanu ol ax cilar ex na gë təkër ak gë er wëlawëk amena and Adam in. Ado ga ŷañëk ecës el gër bela në end amena aŋo, er wëlawëk oyekax or Kaxanu paß gë Yesu Kërisët in xucak panga iŋ.

¹⁶ Oyekax or ko yëlënd Kaxanu ol xurik ex këbën, gë amena and ala abat and nëpaxën këbi bëranjëm aŋ. Ata në end oyekax olo këbi xwëtaxënënd Kaxanu bëranjëm bër šenene, ado ga ŷëmbëk bamena bandebën baŋ.

¹⁷ Gayikwa paß gë ala abat, gë amena and ala abat, xëñaxënëk ecës el gër ngwën. Barikan paß gë Yesu Kërisët gabat, këni šotaxënënd bela bën nëmëc oyekax or Kaxanu ol: ayël fo këbi yëlënd benjekax beŋ do këbi xwëtënd bër šenene, do awun këni wunëð gër aniyan paß gë Yesu Kërisët gabat.

18 Awa Kaxanu në end amena amat nëpaxën këbi dek bela bën. Bëte në end andixa and êenene amat këbi yël or êenene or kë yëlënd aniyan ol.

19 Enimin ga wêsi ko ala abat, hixën këni bewendëran bela bëranjëm. Bëte ga wa ko ala abat kë hixën bër êenene bela bëranjëm.

20 Xarak acariya aŋ er yowëk ex nêmbaxën eñëŋënax eŋ gër bandixa band bela. Barikan gër ed yëmbëk eñëŋënax kë yëmbërend kaş oyekax or Kaxanu ol.

21 Mondako yañëk eñëŋënax eŋ xali wëña këbi bela bën gë ecës el. Bëte mondako fo yañëk oyekax or Kaxanu ol gë or êenene ol eni cotaxën bela bën aniyan and din aŋ paş gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an.

6

1 Gërëgako eyeyan nde bayik na? Ba ene kwëndaye beñëŋënax nde ex nêmbëraxën oyekax or Kaxanu ol?

2 Bëtëdëŋ! Biyi bër sës këne në end eñëŋënax bëjo, mondake këne liyaye gë eñëŋënax eŋ?

3 An nang ex na nde xobuyi or buyi kënëbo ol wacayak mëne anëka bar këne gë Yesu Kërisët gër ecës edexëm?

4 Awa xobuyi olo wacayak mëne anëka wëg kënëbo gë Kërisët. Ata Faba Kaxanu gë panga indexëm iŋ xanin këŋo gër ecës. Do bëte gë panga iŋo fo këbo yëlënd ene diyaye aniyan angaşax aŋ.

⁵ Enimin, gayikako aɓar ɓar këne ecës el gë Kërisët, aɓar këne ɓare ɓëte gë mëŋ gër ekani ed gër ecës.

⁶ Anang nang këne mëne nand fika këno Yesu na, ola osëmbak oreɓi ol fikali këni, ex dëxëtaxën gër aniyän andeɓi eñëŋënaɓ end rëwëli këneɓo eŋ. Mëŋ ex, ɓiyi ane ɓayiye na okadëp od eñëŋënaɓ.

⁷ Gayikwa ar šësëk an ar šenene hi ko, ašapër šapër këni gë eñëŋënaɓ eŋ.

⁸ Gayikako ɓiyi gë Kërisët ɓar këne gër ecës edexëm, awa kwëtanëŋone mëne gë mëŋ këne liyaye ɓëte.

⁹ Ax gi ex na nde anang nang këne mëne Kërisët axani xani ko gër ecës do ɓëte din axo cës na, ecës el ax kor na eŋo ɓëña?

¹⁰ Amat fo šës ko ex dëxëtaxën eñëŋënaɓ eŋ gër ola or ɓela. Gërëgako gër aniyän andexëm er ñan ko Kaxanu fo ko rind.

¹¹ Ata wën ɓëte watayayindën ang ɓëšëk fo paɓ gë eñëŋënaɓ eŋ. ɓëte watayayindën ang ɓëɓëngw ɓër kë rind er ñan ko Kaxanu fo gayikako gë Yesu Kërisët ɓar kën aniyän aŋ.

¹² Awa kërex ɓayi na ga wëña këŋun eñëŋënaɓ eŋ. Këren ɓayi na ga sëf kën oñandi oñëŋënaɓ od eman ok.

¹³ Wal ir eman endewën gibatak kërey yël原因 na gër eñëŋënaɓ, ang eyënga ed osëmbak fo. Barikan, yëlayayin wën dëŋ gër andiyen and Kaxanu, ang ɓër kë liyand ɓër xaniwëk gër ecës fo. Do wal ir ɓeman ɓendewën ir ex yo yëliino Kaxanu gë dëk ɓeman ɓendewën ak ang eyënga ed or šenene fo.

¹⁴ Kaxanu gë oyekax orexëm ol lëkaya këñun, an ßayi ex na ga wëña këñun acariya añ. Mëñ ex, këren ßayi na ga wëña këñun eñëñenax eñ.

End ediyenin ed er šenene eñ

¹⁵ Awa ine ngwa ex? Ba asëk aŵëndëra fo nde hi këbo gayik pab gë oyekax ol ser këne gë Kaxanu, do ax gi ex na pab gë acariya añ. Bëtëdëñ!

¹⁶ Anang nang kën mëne and këno sëf ala do en dind ang yãndi këño ak, aŵa ŵa kën eñun bëña. Mëñ ex, gërëgako tanayin: angëmëne eñëñenax eñ sëf kën, ecës el kën šot. Do angëmëne Kaxanu sëf këno ata këñun xwët bër šenene.

¹⁷ Barikan në end oyekax or Kaxanu eñ, wën bër ebax okadëp od eñëñenax bën, aŵa ŵa kën gë emëkw el ðek, en tëf er kë rend osëyali or sebënan kënun in.

¹⁸ Ga racët këñun ako gër eñëñenax, anëka hi kën okadëp od or šenene.

¹⁹ Ga sitara kën këme xafëxafinaxënënd mon-dako er këme rend in. Enimin, ayëlaya yëlaya ban gë ðek beman bendewën beñ gër obuyaraxik do gër eñëñenax, mëñ ban rixënënd eñëñenax eñ. Gërëgako yëlayayin gë ðek beman bendewën ak, ang okadëp fo gër ema end šenene en gixën bëŵënëk.

²⁰ Gayikwa and hi ban okadëp od eñëñenax añ, aban xor na en di end šenene eñ.

²¹ Do inewã ban šotënd? Ax gi ex na nde becëfëñaxik bënd kë ñatelind gër ecës fo šot kën?

²² Barikan gërëgako ga šan kën ako gër mbëña ind eñëñenax do hi kën okadëp od Kaxanu,

bandixa bandewën baŋ band owënëk ex, do gër aniyand and din kën ñata.

²³ Acosa and ar watak edi ed beñëñenax aŋ ecës el ex. Barikan, er ko yëlënd ayël fo Kaxanu in ex, aniyand and din and paŋ gë ebar ed bar kën gë Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

7

End amatinali and eñër eŋ

¹ Bëmaŋe, wën bër nangëk aye acariya hi kën. Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ala an nand ñayi ko abëngw na fo këŋo sëränd acariya aŋ?

² Ax gi ex na nde mondako ex end asoxari ar yër këno eŋ? Acariya aŋ asëra këŋo sëränd gër eñër and ko liyand icën indexëm aŋ. Barikan and ko šës icën aŋ, axo ñayind na ga sëra këŋo acariya aŋ.

³ Angëmëne eni ñaki gë asošan ašëxe xarak icën indexëm in abëngw ñayi ko, orekar ko rind. Bari and ko šës icën aŋ ado eni ñërërëx gë asošan ašëxe axo dind na orekar. Amëd aŋo anëka sebët këŋo acariya aŋ.

⁴ Ata bëmaŋe, ako fo ex endewën eŋ. Nand šës ko Kërisët gër kërëwa na, wën bëte ašës šës kën eŋun tebëtaxën acariya aŋ. Awa ga xani ko gër ecës, mëŋ xwën këŋun ene dixënënde benjekax bend ñan ko Kaxanu.

⁵ Gayikwa and wëña babo oñandi od eman aŋ, acariya aŋ bax šërëyëtënd betëmbak bend gër ola orebi beŋ mëŋ bane rixënënde bend kë wëland gër ecës beŋ.

⁶ Barikan gërégako, Kërisët aracèt racèt këbo gër mbëña ind acariya, ane bo ex na gër mbëña ind acariya akarëk. Gayikwa ašës šës këne paḅ gë acariya and ri babo okadëp aḅ. Gërégako gër owun oxašax or Angoc Amënëk hi këne.

End andiyen and acariya eḅ

⁷ Awa eyeyan nde ḅayik na? Eḅëḅëḅax nde ex Acariya aḅ? Bëtëdëḅ! Paḅ gë acariya aḅ ga nang këme wa er ex eḅëḅëḅax in. Enimin, ame nang dona er ex eḅangen el kido ax de bana acariya aḅ: «Eḅangen ed er xwën ala ašandax in ax ye ex na[☆].»

⁸ Ata eḅëḅëḅax eḅ wëdëk er rek acariya in do lënan ke eḅangen ed ḅebëranjëm el. Kido acariya ax gi bana, eḅëḅëḅax eḅ axe bëña dona mondako.

⁹ Wëno abëngw ebame, and ḅayik acariya ax gi bana aḅ. Barikan, and ḅatëguk apela aḅ, eḅëḅëḅax eḅ liyak.

¹⁰ Amëd aḅo šës këme wëno. Ata apela and hi bax exe mëlanëgu aniyen aḅ wëlanëgu ke ecës el.

¹¹ Ata amëd aḅo wëlak eḅëḅëḅax eḅ, wëdëk apela aḅ, yifa ke do lën ke gër ecës.

¹² Acariya aḅ ewëñëk ex, apela aḅ bëte ewëñëk ex, er šenene ex, do eyekax ex.

¹³ Awa do eyekax in nde wëlanëgu ke ecës el? Bëtëdëḅ! Eḅëḅëḅax eḅ wa laḅ ke gë er yek in. Mondako šanayak mëne enimin eḅëḅëḅax eḅ er ax ye ex na ex ga wëdëk apela aḅ laḅaxën ke.

End gër ola or ala eḅ

☆ 7:7 7.7 Acariyakinëm 5.21

¹⁴ Enimin, anang nang këne mëne acariya er Angoc and Kaxanu ex. Barikan gë ola oram ol, ala fo hi këme, ar fanayak gër eñëñenax.

¹⁵ Enimin, er këme rind in ame nangënd na. Er şus këme in këme rind, do këme sëkwanënd er ýandi ke in.

¹⁶ Angëmëne axe ñandi ex na me di bebër këme rind bën, në ecanaya ex aũa wũa këme mëne acariya aņ eyekax ex.

¹⁷ Eñëñenax end şota ke eņ kē rind eņo, bari ax gi ex na wëno.

¹⁸ Anang nang këme mëne enjekax eņ ax gi ex na gër ndam, mëne ngëņ gër eman endam. Gayikwa axor ex exe ñandind me di enjekax eņ, bari ame korënd na enjekax eņo.

¹⁹ Eñëñenax end şus këme eņ këme rind do enjekax end ke ýandind me di eņ ame dind na.

²⁰ Angëmëne me dind end şus këme eņ, eñëñenax end şota ke eņ kē rind, bari ax gi ex na wëno.

²¹ Awa wëno acariya aņo wat këme: nand ke ýandi yo me di enjekax na, eñëñenax eņ ke wëfınd.

²² Aye ke nënganënd gëđ gër yomb iram end Acariya and Kaxanu eņ.

²³ Barikan, acariya acëxe sëra ke na do ke wërelind gër onden ondam xali ke lënanënd eñëñenax eņ.

²⁴ Dek xata ke wëno! Noỹo wa kē racët eman endam end ke wëland gër ecës eņo?

²⁵ Cëkwanëņone Kaxanu pađ gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an! Awa mondako dëņ hi këme gër onden ondam xadëp ir acariya and Kaxanu,

barikan gë eman endam eŋ hi këme xadëp ir acariya and eñëŋënax.

8

End ediya ed gë Angoc and Kaxanu eŋ

¹ Awa gërëgako, bër bar këni gë Yesu Kërisët bën kiti abi bayi ex na.

² Enimin, and këni bar ala gë Yesu Kërisët aŋ, Angoc Amënëk and këŋo yëlënd aniyän aŋ kë nëmband ex gi acariya andexëm aŋ. Wëno acariya aŋo racët ke, abayi ex na ga wëña ke eñëŋënax eŋ do gë ecës el.

³ Eŋo acariya aŋ ax kor bana ex di gayik bela bën asitara sitara këni gër ola orebën. Barikan Kaxanu axor xor ko exo di eŋo: lawëneliw këŋo Asëñiŵ, gë eman end wëndërëk gë end bëwendëran ebi dacëtaxën gër eñëŋënax. Mondako xiti ko eñëŋënax end şota babi bela eŋ.

⁴ Mondako ri ko Kaxanu ene cotaxëne gër ola orebi or şenene or paß gë acariya ol biyi bër këne liyande ang këbo xadacënd Angoc Amënëk ak, xarak ax gi ex na ang këŋo ŷandind eman ak.

⁵ Enimin, bër kë rind ang këbi ŷandind ak fo bën, oñandi od eman ok këni rind. Barikan bër ŵak ebi kadac Angoc Amënëk bën bend şenene këni rind.

⁶ Ar xwëndak end oñandi od eman an, gër xodux ko yend. Barikan ar ŵak eŋo kadac Angoc Amënëk an, gër aniyän and obetak ko yend.

⁷ Eyo, Kaxanu mbaŋ këbi şusënd bër xwëndak end oñandi od eman bën. Ani tëfënd na acariya

and Kaxanu aŋ. Bëte ado ebi ñandido eni tēf in, ola orebën ol dēŋ kē sēkwan.

⁸ Do bër wēña kēŋi oñandi od eman bën ani korënd na eni di er ñan ko Kaxanu in.

⁹ Barikan wën an bayi ex na ga šota kēŋun oñandi od eman ok, Angoc and Kaxanu aŋ kēŋun xadacënd angēmēne enimin gēr ola orewën lēg ko. Ar bayik aŋo cot ex na Angoc and Kërisēt an axo gi ex na arexēm.

¹⁰ Angēmēne Kërisēt alēg lēg ko gēr ola orewën gayik bër šenene hi kën, Angoc Amēnek aŋ ayël kēŋun yël aniyān aŋ ado ex cēs eman endewën eŋ.

¹¹ Kaxanu xānin kēŋo Yesu Kërisēt gēr ecēs. Angēmēne Angoc andexēm aŋ alēg lēgēk gēr ola orewën, Kaxanu, mēŋ ar xānin kēŋo Kërisēt gēr ecēs an, aliyan ko liyan beman bendewën bend kē šēs beŋo, gē Angoc Amēnek and lēgēk gēr ola orewën aŋ.

¹² Bēmaŋe, ang bër gē aŋomēx fo hi kēne, bari ax gi ex na de eman eŋ do gē oñandi odexēm ok ŋomēxa kēnēbene. Mēŋ ex kērene bayiye ex na ga kēne liyande ang kēbo ŋandind ak.

¹³ Angēmēne wën aliya kën liyand ang ex oñandi od eman ak, anemi kën nemi. Barikan, angēmēne gē panga ind Angoc Amēnek in kën lawënd bamērēwēra bañēŋēnax bandewën baŋ, ašot kën šot aniyān and dīn ir dīn aŋ.

¹⁴ Enimin, dek bërēwāk oxadac or Angoc Amēnek bën, obaš or Kaxanu hi kēni.

¹⁵ Kaxanu aŋo ñandi ex na en gi ang oxadēp fo do eno yēdand. Barikan gē Angoc Amēnek yata kēŋun en gi obaš orexēm. Angoc aŋo nangēn

këbo mëne aÿap ÿapëk enëŋo macënde Kaxanu: Aba! (Faba!)

¹⁶ Angoc Amënëk aŋ dëŋ hik sede irebën in do këbo felënd gër onden ondebi mëne obaš or Kaxanu hi këne.

¹⁷ Do angëmëne obaš or Kaxanu hi këne, axwën xwëne këne biyi bëte er xwën ko in, gwër fo gë Kërisët. Barikan afo ene yëxwe gër ga yëkak yo toro indexëm in mëŋ këne šotaxëne enjaran endexëm end këŋo yël Kaxanu eŋ.

End obetak or ecan ecan eŋ

¹⁸ Wëno aye fëni ke mëne gër ga këne soroye yo gër aniyän and gërëgako, toro ino ax cilar ex na gë enjaran end fenin këbo Kaxanu eŋ.

¹⁹ Ngwën ind ri ko Kaxanu in dëk nëkan këŋo ex ŋatëgu amëd and kë šanaya ola or yël këbi Kaxanu obaš orexëm ol.

²⁰ Enimin, er gë ofëcak këm in wëñak ngwën ind nëcëtëgu ko Kaxanu in, xarak ax gi ex na de ga ÿandi baŋo hixënëk mondako. Në end ar lënan këŋo eñëŋënax an hixënëk mondako. Barikan eyar ed këne yare exëna.

²¹ Ngwën in ašëni šënik gë onënga fo amëd and këŋo racët Kaxanu gër oxadëp or beñëŋënax aŋ. Amëd aŋo kë bakaw enjaran eŋ, do gë oxwën or obaš or Kaxanu ol gër ebar ro.

²² Anang nang këne mëne ngwën in dëk në eŋwëcar ex, në etoro ex ang asoxari ar orëw fo.

²³ Bëte biyi bër ÿana këbo Kaxanu monjël Angoc Amënëk bën aŵëcar këne wëcar nde gër ojomb odebi. Ašëni šëni këne exo ŋata Kaxanu

eyata ed yata këbo el do gë apexa and eman endebi aŋ.

²⁴ Gayikwa gë eyar ed šot këne el fexaxën këne. Xarak ga wat këne watënde er bane yarënde in, ax bo ex na eyar: er këne watënde in ayar nde këne yare bëte?

²⁵ Barikan angëmëne ayar këne yarënde er bayik ane watënde na in, ašëni këne šëninde gë ekemënan.

²⁶ Bëte Angoc Amënëk aŋ fo këbo rëcand gër ositara orebi. Gayikwa ane nangënd ex na er ŷapëk ene karande and këne šalerand aŋ. And këbo xaranënd aŋ aŵëcar ko wëcarënd do ala ax kor na eŋo tëfëтели.

²⁷ Do Kaxanu mëŋ ar kë watënd er ex gër oŵëkw in, aye ko nangënd er ex gër anjëlan and Angoc in. Ang këŋo ŷandi ak këbi xaranënd bërëŵak end Kaxanu bën.

²⁸ Anang nang këne mëne er këbi hi yo gër aniyani andebën bër ŧan këŋo Kaxanu bën, bër yata këbi ang fëna baxo ak bën, enjekax endebën ex.

²⁹ Gayikwa bër yata këbi ang fëna baxo ak bën, eni mëndëraxën gë Asëniŵ yata këbi. Do Asëniŵ ar Kaxanu ajo mondako ko hi ikarëk in gër ekun ed gë bëmaŷe bëndanjëm.

³⁰ Bër yata këbi elod anëka bën aŵac wëc këbi; anëngwët nëngwët këbi eni gixën bër šenene. Bëte bër nëngwët këbi eni gi bër šenene bën yël këbi enjaran endexëm eŋ.

End aŋana and Kaxanu eŋ

³¹ Ine këne baše? Angëmëne gë Kaxanu bar këne noŷo kë hi arangoŷëra andebi an?

³² Asëñiŵ dëŋ seb këŋo šës ko në endebi, aŋo bešeli ex na toro in. Ax gi ex na nde gë oyekax orexëm ol dek këbo yëlëra gë Asëñiŵ ak?

³³ Noŷo këbo nagašandëra biyi bër yata këbo Kaxanu bën? Gabatak! Bër šenene hi këne gër ogës odexëm.

³⁴ Noŷo këbo nëp? Gabatak! Në endebi šës ko Yesu Kërisët. Bëte nëmëc na, xaniw ko gër ecës do ŷëpa ko gër liŵ ir Kaxanu yaŋ gër orën. Fën këbo xaranëxënd!

³⁵ Noŷo këbo šapëreli gë Afexën an ga ñan këbo ako? Toro in nde, ba anjiŷ aŋ nde? Edixëra ed kënëbo rixërand el nde, ba enjo eŋ nde? Oxaŷën ol nde, ba ecës el nde? Ba ecës ed mopodëtën gaf el nde?

³⁶ Ba ñata nde kë ñata Oñëgw Omënëk od rek: «Ga ŵa këmi endey eŋ këbo fecexënënd ecës el key yo key

Ang opeŷ od eŋaš fo kënëbo lasërand*.»

³⁷ Barikan gër beŋo dek, biyi axor xor këne. ŷoweŷ abo kor na ebo capëreli gë aŋana and Kërisët aŋ.

³⁸ Wëno mopëni fëni ke mëne ŷoweŷ ax kor na ebo capëreli gë aŋana and ñan këbo aŋ: ax gi ex na ecës el, ax gi ex na aniyana aŋ, ax gi ex na omeleka ok, ax gi ex na bangoc band wunëk baŋ; ax gi ex na bend doro, ax gi ex na bend ecan,

³⁹ ax gi ex na bebër fangak yaŋ gër orën, ax gi ex na bebër fangak gëf gër ebar. Er nęcëtëgu ko Kaxanu mëŋ dëŋ in ax kor na ebo capëreli gë aŋana andexëm aŋ, ax kor na ebo capëreli

* 8:36 8.36 Calemoñëŵ 44.23

gë aņana and w̃asinën këbo paḡ gë ebar ed bar këne gë Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

9

End bulunda ir Kaxanu eņ

¹ Wëno ar bar këmi gër Kërisët hi këme do ḡal in këmun felënd, ame nëgwëšënd na. Ga ke xadacënd Angoc Amënek aņ këme nangaxënënd bëte gër onden ondam mëne ḡal ex.

² Mbaņ wëlandëra ke do laņ ke yambënënd gër emëkw edam.

³ Gayikwa aņandi ŷandi doxe me gi wëno dëņ ar wë ke, ar šapër këni gë Kërisët, në end bëmaņe bëndam, end bela bër nëng iram eņ.

⁴ Bën ex Bëyisërayel bën, bën yata këbi Kaxanu eni gi obaš orexëm do eni kwën enjaran endexëm eņ, gë banëkëra baņ, gë acariya aņ, gë cale iņ, do gë beḡer beya këbi Kaxanu bela bën.

⁵ Bën ex obaš or bëxarëk bër Isërayel bër yata babi Kaxanu ol. Gër enëng endebën rëw këno Kërisët ala, xarak Kaxanu ir wunëk gër beŷ ḡek exo. Cëkwënëņone din ir din. Amen!

⁶ Gayikako Bëšëwif bëraņjëm ani pex ex na ax gi ex na gayik Kaxanu axo di ex na er beya baxo in, ax gi ex na ḡek obaš or Yakob ol hik enim enëng end Isërayel.

⁷ Ax gi ex na ḡek bër ex gër andëwëra and Abëraxam bën hik obaš orexëm. Ax gi ex na nde Kaxanu fel baņo Abëraxam: «Bër andëwëra and Isak bën fo hik bërandëwëra andey bën.»

8 Gër eyeyan elo këne watënde mëne ax gi ex na bër ex obaâ orexëm bën fo hik obaâ or andëwëra and beya bano Abëraxam ol.

9 Enimin Kaxanu beya baŋo Abëraxam mondako: «Awa šana nand këme bakaw gë dorogona, alindax Sara anëka ki rëwën lëmëta✧.»

10 Do mondako fo bax end bëša eŋ, odëmëta oki od rëw kënëbi Rebeka do gë Isak, axarëk arebi ok.

11 Damana ebi dëw Rebeka do eni di enjekax ba eñëŋenax Kaxanu yata baŋo abat, ang fëna baxo mëŋ dëŋ ak. Iyo ala ar këŋo yata Kaxanu an aŋo yatand na në end ga ri ko bandixa bandexëm.

12 Kaxanu afel fel baŋo Rebeka: «Lëmëta ixarëk in kë hi xadëp ir ibeja in.»

13 Ang rek oñëgw omënëk ak:
«Wëno ñan këŋo Jakob, do šus këmo Esawu✧.»

End yata ed benëŋ becëxe eŋ

14 Do gër endey eŋo, ine këne reye? Osëmbak nde ex na gër Kaxanu? Bëtëdëŋ!

15 Ga felaxën baŋo wa Moyis: «Wëno end ar ŷandi ke exe kaŷënan eŋ ke xaŷënanënd, gër ar ŷandi ke me nënga an këme nëngand✧.»

16 Awa mëŋ ex, Kaxanu gabat këŋo yatand ar këŋo xaŷënan an, ax gi ex na dë ba ga ŷandi këŋo ala ajo, ax gi ex na ga xemëna ko.

17 Oñëgw Omënëk ok rek mëne Kaxanu fel baŋo Farawoŋ: «Wëno yata ki ey mun mëŋ këme necëtaxën gër aniyandey panga indam in eni

✧ 9:9 9.9 Añanar 18.10-14 ✧ 9:13 9.13 Añanar 25.23 ✧ 9:15 9.15 Andocane 33.19

nangëraxën bela bën, ebar el ðek, oŵac oram ol[☆]»

18 Kaxanu axaŷënan këŋo axaŷënan ar ŷandi këŋo eŋo masin axaŷënan irexëm an këŋo ŵasinënd axaŷënan in, do ar këŋo ŷandi eŋo kemën gaf an këŋo xemënënd.

19 Axor ex eye mëka: «Inecëŋ këbo fedënalixënënd Kaxanu? Enimin, ala ax kor na exo nÿp er këŋo ŷandi Kaxanu exo di in?»

20 Do wëj noŷo wa hi këy xali kën şampërend gë Kaxanu? «Er ko bayënd abay in aŵëka nde këŋo ŵëkand ar këŋo bayënd an: “Inewã rixën këye mondako[☆].”

21 Abay an axo kor ex na nde exo dind ang këŋo ŷandind gë omak ond nega ko oŋ?»

22 Kaxanu aŵasin ŵasin këbi ebuŋa etëm edexëm el bela bër ŷap bax ebi wëcan oxoŷ orexëm do gë panga indexëm xali eni nemi bën.

23 Aŷandi ŷandi baŋo ex canaya mondako ang rafëk enjaran endexëm ak gër bër xëñëna baxo ebi masin axaŷënan irexëm in, bër xëñëna baxo ebi yël enjaran endexëm eŋ elod gër ŷanar bën.

24 Ata biyi ex bër yata këbo Kaxanu bën mar gër ir Bëşëwif, mar gër bër ax gi ex na Bëşëwif.

25 Eŋo ŷëgwaxën ko Ose:
«Bër ax gi bana bulunda iram bën,
këmëni ŵacëð bulunda iram.
Bër amëni ŋan bana bën,
aňan këmëni ñanëð[☆]»

26 Gër ed baxo rend Kaxanu bela:
«Wën an gi ex na bëram

☆ 9:17 9.17 Andocane 9.16 ☆ 9:20 9.20 Esayi 29.16 ☆ 9:25 9.25 Ose 2.25

kënëbi ŷana enëbi macënd obaš or Kaxanu.

Wëno Axwën ar aniyän an[☆].»

²⁷ Alawënel Esayi are re baxo end bulunda ir Isërayel eŋ:

«Ado bulunda ir Isërayel in eni ñëmb yo ang oŷiñi fo, bëfëñëpëne kë fex.

²⁸ Gayikwa, Axwën Kaxanu dek ko ħata eyeyän edexëm el gër ebar ro, do aŷand ko ri[☆].»

²⁹ Bëte are re baxo Esayi gana-gana fo:

«Kido Axwën Ar ßenga ßend gër orën an axo pit bana andëwëra amat gër bulunda ir Isërayel

ala ax bayi dona ang gër ßangol ßand Sodom gë Gomor ak[☆].»

End apexa and Isërayel eŋ

³⁰ Awa ine bayik? Bër ax gi ex na Bëšëwif bën, bër abax šala na eni gi bër šenene bën, ri këbi Kaxanu bër šenene ga xwëta këno Yesu Kërisët.

³¹ Xarak Bëšëwif bër bax šaland eni gi bër šenene paß gë acariya bën asëkwan sëkwan këni eni tëf er rek acariya in.

³² Inewña sëkwanaxën këni? Gayik gë ojawë odebën ok bani šaland eni gi bër šenene, kwëtarëxe Kërisët. Men fokëraxën këni ekaŷ ed këbi fokërend bela el.

³³ Ang ŷëgw ko Esayi ak:

«Ekaŷ xwët këme na gër Siyoŋ, ed këni fokërend bela el.

Ekaŷ elo këbi rebënd.

Barikan, ar kë wña endexëm an din aŋo cena na.»

☆ 9:26 9.26 Ose 2.1-3 ☆ 9:28 9.28 Esayi 10.22 ☆ 9:29 9.29 Esayi 10.22-23

10

¹ Bëmaÿe er ÿandi ke gër emëkw edam do këmo xarand Kaxanu in, Bëšëwif bën eni pex.

² Wëno ar nang këbi aye kë reyand mëne mbaŋ këno balëkënalind Kaxanu, bari ÿoweÿ abi pëni ex na endexëm eŋ.

³ Bën gë andebën këni šaland or šenene ol, ani nang gi ex na ba mondake ko rind Kaxanu eni gixën bela bën bër šenene gër ogës odexëm. Mondako ħaca këni fëña irebën in ga seb këni ir Kaxanu in.

⁴ Gayikwa Kërisët fo xorëk exo di dek er rek acariya and Moyis in. Mëŋ ex ar kë ŵa yo endexëm an, exo gi ar šenene.

End apexa and gër Kërisët eŋ

⁵ Enimin, Moyis aÿëgw ÿëgw ko end or šenene or paß gë acariya eŋ: «Ar kë sëf dek er rek acariya in kë liya.»

⁶ Baxët in ang ko yeyanënd end or šenene or paß gë ekwëta el: «Kërey de na gër emëkw edey, noÿo wa kë ye yaŋ gër orën?» Eŋo, epedaliw ed Kërisët ex.

⁷ Bëte kërey de na: «Noÿo kë šëla gër wur ir gëd?» Eŋo enëcëtëgu ed Kërisët gër wur bëšësek ex.

⁸ Baxët in bëte er re ko Moyis in: «Eyeyan el gër ndey ex, gër etëÿ edey do gër emëkw edey.» Ata eyeyan elo ex ed ekwëta ed këmi femërand el.

⁹ Enimin, angëmëne, gë etëÿ edey el dëŋ, këy reyand mëne Yesu ex Axwën an, do angëmëne gë emëkw edey el, axwëta xwëta këy mëne

Kaxanu axanin xanin këno gër ecës, afex këy fex.

¹⁰ Gayikwa and ko w̃a ala gër emëkw aŋ ko hind ar ŝenene gër ogës od Kaxanu, and ko reya gë etëy edexëm aŋ ko fexënd.

¹¹ Oñëgw Omënëk ok are rek: «Ar këno xwëta yo Kaxanu, aŋo yepeli na.»

¹² Gër Kërisët epitëndër ax gi ex na: Aŝëwif an do gë ar ax gi ex na Aŝëwif an arabat hi këni. Biyi ðek Axwën abat xwën këbo, mëŋ anënga nënga ko gër ðek bër këno xëland bën.

¹³ Gayikwa ar kë xëla yo oŵac Axwën ol, afex ko fex.

¹⁴ Mondake cëŋ këno xëla ar ano kwëta ex na an? Do mondake këno xwëta wëlërëxe pere endexëm eŋ? Do mondake këni wël endexëm eŋ bëfemëra këm?

¹⁵ Do mondake kënebi ŝot bëfemëra angëmëne ala abi ðawën ex na? Ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Bon yek ewat ed bër kë yowënd gë eyeyan ejekax el.»

¹⁶ Ax gi ex na ðek fo w̃a këni Atëfëtan aŋ. Gër endey eŋo are re ko Alawënel Esayi: «Axwën, noyõ wa w̃ak end femëra këmi eŋ?»

¹⁷ Awa ekwëta el, gër eyeyan ed këne wëlënde kë xaniwënd do eyeyan elo ed Kërisët ex.

¹⁸ Barikan me mëka: Bëŝëwif bën ani wël ex na nde? Aye wël këni, Oñëgw Omënëk ok ga rek✧:

«Dek ebar el wëlik oniŵ orebën ol do eyeyan edebën el, xali gër lëgëra bela.»

✧ 10:18 10.18 Calemoñëw 19.5

19 Me mëka bëte: Bulunda ir Isërayel in, afëni dëj nde fëni këbi er wël këni in? Moyis ex ayanar ar yëgwëk:

Ayakëraxi kënun yakëraxi në end enëng end këmun šëxwëndër eñ.

«Axoÿënaya këni xoÿënaya në end bër bayik ane nang bana.

20 Do Esayi ayëxw yëxw ko exo deya:

Gër bër abaxe šala na šanaya këme, gër bër abax wëkara na endam wësinaya këme✧.»

21 Barikan end Bëyisërayel eñ, re ko:

«Lañ këməni lambacand bulunda in bulunda iwëšik do ir xorëk ecampëre in✧.»

11

End Bëyisërayel eñ

¹ Awa awëka këme wëkand: Kaxanu ayanëta nde yanëta këbi bulunda irexëm in? Adokiñ! Wëno bëte Ayisërayel hi këme! ar andëwëra and Abëraxam, gër ekun ed Benëšame.

² Bër yata këbi elod gër yanar bën abi yanëta ex na. An nang ex na nde Oñëgw Omënëk od rek mëne alawënel Eli arendëra rendëra baxo end Bëyisërayel eñ gër Kaxanu?

³ Are baxo rend: «Axwën, bangëb bandey ban yëlëtëra këni, bëlawënel bërey bën law kënebi. Wëno gabat bayik do këni šaland ene daw wëno bëte✧.»

✧ 10:20 10.20 Esayi 65.5 ✧ 10:21 10.21 Esayi 65.2 ✧ 11:3 11.3
Añanar and bemun 19.18

⁴ Er yaka baņo: «Ay nang ex na nde bësöšan owëli ocongoki lëkaya këmëni bër elod ani poxi ex na gër edaš ed këni wãcënd Bahal?»

⁵ Andamat gërëgako, afeni feni mar Bëyisërayel gë oyekax orexëm ol.

⁶ Ax gi ex na ba ri këni ýeý yataxën këbi. Kido ako hi bax, oyekax or Kaxanu ol ax gido na oyekax.

⁷ Ine këme re bëte? Er këni šaland Bëyisërayel in, ani cot ex na. Barikan bër yata këbi Kaxanu bën šotëk; bësëxen bën xemën këni ogaf ok.

⁸ Eno rek Oñëgw Omënëk ok✧:
«Kaxanu fëdëk onden ondebën oņ,
bangës bandebën baņ ax watënd na
banëf bandebën baņ ax wëlënd na xali doro.»

⁹ Men rexën baxo Dafid:
«Ñambëran ind sëf këni in
gilex amene gilex ebën
ed këbi sëra ebi kitixën Kaxanu.

¹⁰ Kulëlebi ecamëfan el eni nemëraxën
do dëngwënëlebi or laņ✧.»

¹¹ Awa awëka këme wëkand: Ba afokër nde fokër këni xali wëc këni or laņ? Adokiņ! Eņo ax gi na gër aniyani! Barikan në end amena andebën eņ, šotaxën këni apexa aņ, benëng becëxe beņ, ebi yakëraxixën Bësëwif bën.

¹² Awa angëmëne gë amena andebën aņ betaxën këni bela bër benëng becëxe, angëmëne gë angwëcen andebën aņ yeraxën këbi bela bën, awa nëmëc këni beta and këni šot Bësëwif apexa aņ.

End apexa and benëng becëxe eŋ

¹³ Wën bër benëng becëxe bën këmum rend: Wëno ex parëxanda ir Yesu in gër wën benëng becëxe, do mbaŋ këme rafënalind andiyen andam aŋ.

¹⁴ Ebi yakëraxixën bër enëng endam bën do mëŋ këni fexaxën mar, angëmëne awënd wëndëk, këme rixënënd andiyen aŋo.

¹⁵ Gayikwa angëmëne eŋaŵëta ed ñawëta këbi Kaxanu Bëšëwif el, hixënëk angwëlëra and mëŋ do gë benëng becëxe aŋ, inewã kë hi and këbi bakan aŋ? Ax gi ex na nde ekani ed gër ecës kë hi?

¹⁶ Angëmëne bër xwën këbi Kaxanu elod gër ÿanar bën bëwënëk exëni, dek bër yata këbi gërëgako bën bëwënëk exëni bëte. Angëmëne atëx aŋ Kaxanu xwënëk gë odëmbët ak, awa gë odïni ak dek xwën ko.

¹⁷ Bulunda ir Isërayel in ex añarëka and rëd ko Kaxanu aŋ, do Bëšëwif bën exëni odïni ok. Barikan asaŵ saŵ ko odïni odëmar. Do wëj ar ax gi ex na ašëwif an, enini end añarëka amapuÿ hi këy, do Kaxanu šosali ki gër añarëka andëdërëd. Gërëgako gë onomb ond kë yësëgund gër odëmbët od añarëka andëdërëd oŋ këy nëtënd.

¹⁸ Kërey dafënanand na wëj ar šosali ki ašosali fo Kaxanu an. Ga rafëna këy rafënanand, kërey kwëya na mëne enini fo hi këy, odëmbët ok lëbina ki.

¹⁹ Bamat are këy re: «Benini saŵ ko Kaxanu šosalixën ke.»

²⁰ Dal ex! Barikan Kaxanu asaŵ saŵ këbi bër ex benini bën në end oŋepëgënan odebën. Do wěj ga xwëta këyo bayixën këy gër ed šosali këni. Awa yëdalo Kaxanu, kërey dafënara na.

²¹ Angëmëne Kaxanu asaŵ saŵ ko ofini od añarëka andëdërëd ok, asaŵ ki asaŵ wěj bëte.

²² Nangël mëne Kaxanu anënga nënga ko, bëte axeŷ xeŷ ko: axeŷ xeŷ ko gër bër wëndërak, do anënga nënga ko gër ndey angëmëne alëkaya lëkaya këy onënga orexëm ol. Awa angëmëne ax gi ex na mondako, wěj bëte saŵ ki saŵ.

²³ Angëmëne Bëšëwif bën ani bo ex na ga këbi hëpëgënan, Kaxanu ašot šot ko panga ind ebi cosalixën gašëxe iŋ.

²⁴ Do angëmëne wěj ar hi bax enini end añarëka amapuŷ an Kaxanu saŵëgu ki do šosali ki gër andëdërëd xarak ay gi ex na enini end añarëka andëdërëd, nangël mëne mbaŋ këŋo sax ebakali ed ofini od saŵ baxo el.

²⁵ Bëmaŷe, gayikwa axe ñandi ex na en nem end šonayak eŋo, këdi kën yëla mbaŋ reni kën. Gër bulunda ir Isërayel, mar axem këni xemënëk ogaf ok do mondako kë bayi xali eni pedër dek bër yata këbi gër benëng becëxe beŋ.

²⁶ Amëd aŋo fo këni fex dek Isërayel in; eŋo ŷëgw këni:

«Afexën an gër Siyoŋ ko xaniw.

Bamena band bërändëwëra and Yakob baŋ ko rexët.

²⁷ Mondako kë hi eter ed këme ri gë bën el and këmëni seban beñëŋënax bendebën aŋ✧.»

²⁸ Eyo paß gë Atëfëtan aŋ, Bëšëwif bën ahi hi këni bërangoŷëra and gë Kaxanu, në endewën. Barikan paß gë eyata el, Kaxanu aňan ñan këbi në end bëxarëk bërebën eŋ.

²⁹ Gayikwa Kaxanu axo kanand na er ko yëlënd in bëte oyekax ol do gë etana edexëm el ax nëngwëtand na.

³⁰ Enimin, ang bano wëšenënd Kaxanu wën benëng becëxe akarëk ak, Bëšëwif bën a wëšen këno wëšen bëte. Do barikan gërëgako, wën ašot šot kën axaŷënan ir Kaxanu in, në end emëš Bëšëwif.

³¹ Bëte andamat ex, gërëgako a wëšen këno wëšenënd Kaxanu, eŋo kaŷënanaxën Kaxanu endewën eŋ.

³² Gayikwa Kaxanu dëŋ seß baßi benëng bend bela beŋ eno mëšenënd, ebi masinaxën axaŷënan irexëm in.

³³ Ata Kaxanu bon raf ko, orenik orexëm ol, banjëlan bandexëm baŋ mbaŋ siwëk! Er faŷ ko gër emëkw edexëm in, ang ko rind beŷ ak, ala ax nangënd na.

³⁴ Enimin, ala ax gi ex na ar kë nangënd ojëlan od Axwën ok, ala ax gi ex na ar hik afelëra arexëm.

³⁵ Ala ax gi ex na ar yël këŋo ŷeŷ Kaxanu, do Mëŋ exo cena eŋo mašën.

³⁶ Beŷ bën ðek gër ndexëm xaniwëk paß gë mëŋ hik. Enjaran eŋ mëŋ xwënëk din ir din. Amen!

12

End aniyän angašax eŋ

¹ Awa bëmaÿe axara xara këmun, gayikako Kaxanu axaÿënan xaÿënan këno endewën eñ, kemënayin eno yël beman bendewën beñ ang şadaxa ibëngw, iwënëk, ir ko ñan fo. Mondako ex cale ind ang ÿapëk in.

² Këren diyand na gër ngwën ro ang këni liyand bër año kwëta ex na Kërisët ak. Barikan tebino Kaxanu exo nëngwët onden ondwën oñ, eñun pënixënënd er ÿandi këno en dind in: enjekax eñ, gë er ñan ko in do gë er şenene in.

³ Paß gë oyekax or yël ke Kaxanu ol këmun felaxënënd ala kala ang hi kën ak, dindëlexo gë oxor or ekwëta ed yël këno Kaxanu el, këren dafënarand na.

⁴ Enimin, biyi eman emat fo şot këne. Barikan gër eman eño owal odanjëm barëk do wal ir ex yo gë andiyen andexëm ex.

⁵ Awa biyi ado ga ÿëmb këne, eman emat hi këne gër Kërisët do aşosar şosar këne ang owal fo andebi rebi añ.

⁶ Ala kala gë anjëla pit hi ko, ang yël këno Kaxanu ak paß gë oyekax orexëm ol. Angëmëne ang hi këne ak ala yël këno na epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el, pemindëlexo gë ekwëta, ang rek eyeyan elo ak.

⁷ Angëmëne eño yël andiyen and edëcara ed bela añ, kemënalexo ebi dëcarand. Angëmëne osëyalı ex, tëyalindëlebi bela bën.

⁸ Ar yël këno ekemën ed bela an, kemënalexo ebi kemënënd. Ar gë anjëla and ebi yëlërand an, kemënalexo ebi yëlërand bela bën gë obal osëm. Ar yël këno edëngweli ed bela el, dëngwelindëlebi şenene. Ar yël këno axaÿënan

an, dëcarayindëlebi bela bën gë onënga fo.

⁹ Aņana andewën aņ gilex aņana and đal. Cusin eņëņenax eņ, do đëkaleņun enjekax eņ.

¹⁰ End aņana and gër aminëmëra and gër Yesu eņ cëņ, đëkëringdën gë owëkw onëngax fo andewën rewën aņ. Ala kala đëngwindëlexo gër epëb ed boșandaŵ.

¹¹ Kemënayindën gë obal osëm, këreņun kwëlarënd na. Caleyindën gë onden onjekax, do diyenindëno Axwën an ang okadëp fo.

¹² Nëngandërayindëleņun end er kën yarënd eņ. Buņayindën sam en torond do caleyindën din.

¹³ Dëcarayindënëbi okëreceņ ocandax ok. Mëlayayindënëbi aye bëliyer bën.

¹⁴ Calenindënëbi bër këņun rixërand bën, karanindënëbi benjekax, kërenëbi karend na.

¹⁵ Nëngandërayindëleņun andamat gë bër këbi nëngandërand bën, tesindën gë bër kë sesënd bën.

¹⁶ Wëlëringdën andewën rewën aņ. Ñandiyindëleņun en di bebër bak bën, këren yëland na wën bësëm hi kën. Këren yëland na bëte mëne wën fo ex bër nangërak bën.

¹⁷ Ala këreno mașënënd na eņëņenax end rin këņun eņ. Kemënayin en dind enjekax end këni ñan bela đek eņ.

¹⁸ Angëmëne awënd wëndëk, diyindën gë oxor orewën ol en cotaxën angwëlëra and gë bela đek aņ.

¹⁹ Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaņ bëņo këren kitindën na gë andewën beŷ bën. Barikan

tebëninno Kaxanu oxoŷ ol, gayikwa aŷëgw ŷëgw këni:

«Wëno ki w̄aŷan!

Wëno kē w̄aŷënd eñëñenax end këni rind eñ, re ko Axwën an[☆].»

²⁰ Bëte are re ko: «Angëmëne ar xoŷër këñun an xor këño enjo eñ, yëlëlo er ko yamb in. Angëmëne men sel këño, yëlëlo exo ceb. Angëmëne mondako këy rind ata këño hi nangëde oyen or gë xodux xob këy gër gaf irexëm[☆].»

²¹ Bëñal eñëñenax eñ gë enjekax eñ, bari kërexi bëña na ecëñëxët eñëñenax eñ.

13

End epëb ed bëlëngw eñ

¹ Ala kala pëbindëlebi bëlëngw bën gayik alëngw ar ex yo Kaxanu yël këño olëngw ol. Bëlëngw bër hik yo, Kaxanu këbi yëlënd owun ol.

² Gayikako mëñ rëpënëk owun ol, ar këño xeyënd olëngw an anëka këño w̄ëŷenënd Kaxanu. Bër kē ħëpënd eño bën awa Kaxanu anëp këbi nöp.

³ Enimin, angëmëne enjekax këy rind, bemun beñ ani gi ex na monjêda. Barikan angëmëne eñëñenax këy rind, yëdalëbi. Ba këreyo yëdand na alëngw an nde ŷandi ki? Awa diyind enjekax eñ ata ko ħan endey eñ

⁴ gayik mëñ ariyenin and Kaxanu hi ko ey dixënënd enjekax eñ. Bari angëmëne eñëñenax

☆ **12:19 12.19** Acariyakinëm 32.35 ☆ **12:20 12.20** Andorenik 25.21-22

en këy rind, yédalo aléngw an gayik ax gi ex na mama fo šot ko ojaŵ od exi kadac gë ayambën in. Enimin, Kaxanu fana këŋo exo gi ariyenin ar Kaxanu gër ekadac ed ar kë rind eñëŋenax yo.

⁵ Mëŋ ex, aŷap ŷapëk eyëbi pëb bëléngw bën, xarak ax gi ex na këdi ki xoŷën Kaxanu fo, barikan ga nang këy mondako ŷapëk ey dind.

⁶ Gayikako bëriyenin bër gofërëne bën, Kaxanu këno riyeŋinënd mëŋ kën wëdaxënënd šagale in.

⁷ Awa mašino ala kala er ŷapëk eno maš in: medënino šagale in ar ŷapëk exo kana an; ar ŷapëk eno cos ŷeȳ an, cosino; ar ŷapëk eno yëda an, yëdayino; ar ŷapëk eno pëb an, pëbino.

End ebalër eŋ

⁸ Ala këren bayir na ŷeȳ ang ax gi ex na ebalër ed andewën rewën el. Ar ñan këŋo ašandaŵ aŋ anëka ñata ko er rek acariya in.

⁹ Enimin, bapela baŋo: «Ax gi ex na mondi orekar ol, ax gi ex na monaŵ, ax gi ex na mondeka, ax gi ex na moñandi er xwën ko ašandax in» do gë dek band bayik baŋ, gër eyeyan elo barëk: «Balindëlexi end ašandax eŋ ang ki balënd end gaf irey ak.»

¹⁰ Ar këŋo balënd end ašandaŵ eŋ aŋo menan na: aŋana aŋ kë ñatand er rek acariya in.

End omakaw ond Kërisët eŋ

¹¹ Balëkënaliiyindën nëmëc bakey baŋo gayikako anang nang kën bebër këne liyande gë okey oko bën: anëka ñatëguk apëxëd and en nëngëta gër akwëd aŋ. Elod ga xwëta këneŋone

Kërisët, gërëgako xurik ex taxëgu akey and kë ñata apexa andebi aņ.

¹² Anëka wëdëk mbaņ, gogo kë xey. Awa tebëne betëmbak bend këne rinde gër ecamëdan beņ, do cudane ang acud fo oÿënga or emer or angoben oņ.

¹³ Diyandëne šenene, gë end këne šonënde këm. Kwëÿëtane ekureliran el, gë ošeḅ ol, gë asëk alakirand fo in, gë eñac eņ, gë batakëra baņ, do gë oyakëraxi ol.

¹⁴ Matino Axwën Yesu Kërisët do din këren teb na eņun dëngwëna oñandi od eman ok këdi kën wata bend këņo eman nënganënënd beņ.

14

End enëpër eņ

¹ Mëlayayindëno aye ar sitarak gër ekwëta an, gë ecampëre këm.

² Gako ang hi kën ako, ar xemëk gër ekwëta an afëni fëni këņo mëne mëņ axor ko xor exo yamb beÿ dek. Barikan ar sitarak an, bebëlëg bër wicëgu këni në andëda fo ko xor exo yamb, ax gi ex na beÿ dek.

³ Ar kë yambënd beÿ dek an, këreņo cus na ar bayik ax yambënd na an. Do ar ax yambënd na an këreņo nëp na ar kë yambënd beÿ dek an gayik Kaxanu bën tak bëxi wëlaya këbi.

⁴ Wëj noÿo wa hi këÿ mëņ këÿo nëpaxënënd ariyenin ir ala an? Xwëša ko gër andiyen ba wëc ko, Axwën arexëm an nangëk. Do axwëša wa ko xwëša gayik Axwën an axor ko xor eņo kwëšan.

⁵ Ang hi kën ako, abat exo yëland akey exëna and xucak ex këbën, ajo exo yëland dek gwër fo xëbënëk, ala kala paÿëlexo gër emëkw edexëm ang ko yëland ak!

⁶ Ar këjo xëbënanënd nëmëc bakey bandëmar an, ejo pëbaxën Axwën an ko rixënënd mondako. Ar kë yambënd beÿ dek an, në end Axwën ko yambaxënënd gayik ašëkwa këjo šëkwand Kaxanu. Ar bayik ax yambënd na an, në end Axwën bayik axo yambëxënënd na gayik mëj bëte ašëkwa këjo šëkwand Kaxanu.

⁷ Enimin, gabatak ax diyand na në end gaf irexëm fo. Bëte gabatak ax cësënd na në end gaf irexëm fo.

⁸ Angëmëne aliya këne liyande, në end Axwën këne liyande do angëmëne ašës këne šësënde në end Axwën këne šësënde. Awa këne liyande ba këne šësënde, mëj xwën këbo.

⁹ Angëmëne Kërisët ašës šës baxo do xani ko gër ecës, exo gixën Axwën ar bëšësëk do bëbëngw rixën ko mondako.

¹⁰ Mëj ex wëj ine këyo nëpaxënënd imaÿe indey in? Wëj ine cëj këyo šusaxënënd imaÿe indey in? Enimin akey amat, biyi dek ayaka këne yakaye gër kiti ind Kaxanu ebo kitixën.

¹¹ Ga ÿëgw këni:

«Wëno Axwën aniyän an rek,
bela bën dek afoxi këni foxi gër lëngw iram
do ala kala gë eyeyan ed enëng endexëm el,
ko ÿana ejo dëwand Kaxanu*!»

* 14:11 14.11 Esayi 45.23

12 Mondako këne yakaye abat abat gër lëngw ir Kaxanu ene deyaxëne ba mondake bane liyande.

End edënan ed eñëñëna x abinëx eñ

13 Awa kërene kitirënde na andebi rebi añ. Barikan calayindën en kwëÿëta edi ed er këño lënan eñëñëna x imaÿe indewën in, do exo dif.

14 Wëno aye nang këme do fëni ke ga bar këmi gë Axwën Yesu, mëne eyamb eyamb ebuyaraxik ax gi ex na. Barikan angëmëne ala exëna ar kë yëland er hi bax exo yamb in ebuyaraxik ex, awa ebuyaraxik ex gër ndexëm, kërexo yambëd na.

15 Angëmëne në end eyamb yamb këyëño şëndëñënd imaÿe indey in, awa ayo masinënd na mëne abal ki balënd endexëm eñ. Këreyëño nemin na imaÿe indey in në end er këy yambënd, xarak Kërisët në endexëm şës ko bëte.

16 Awa angëmëne boşandax arena kënun rena, këren yambënd na eyamb yamb ed kën yëland wën ejekax ex.

17 Enimin owun or Kaxanu ol ex, end or şenene ex, gë end obetak ex, do gë end onënga paş gë Angoc Amënek añ, ax gi ex na end eyamb yamb, ba eşëb-ceb.

18 Gayikwa ar këño sëfënd mondako Kërisët ang xadëp fo an, Kaxanu anëngan këño nënganënd endexëm eñ do bëte bela bën anëngan këbi nënganënd endexëm eñ.

19 Awa calandëne ene diye er këbo wëlanëgu aketëxeta in do gë er këbo xemën gër ekwëta ed Kaxanu andebi rebi in.

²⁰ Wëj kërey nëxen na andiyen and Kaxanu aŋ nê end eyamb yamb. Dal ex mëne eyamb yamb ir ex yo emënëk ex, bari ax ye ex na edënan ed ala eñëñenax el nê end eyamb yamb el.

²¹ Aye yek ekwëÿëta ed dek er këŋo lënan eñëñenax imaÿe indey in, hik ÿas, hik ngoy do gë dek bebër bayik bën.

²² Ekwëta ed šot këy gër emëkw edey el, bayilexi wëj fo gër lëngw ir Kaxanu. Nëngandërayindëleŋo ar bayik ax nëpayand na mëŋ dëŋ an gër bebër ko sanand exo yamb bën.

²³ Barikan ar këŋo hëpëgënanënd an, anëp nëp këno gayik er ko rind in ax gi ex er gër ekwëta. Xarak dek er bayik ax gi ex na er gë ekwëta in, eñëñenax ex.

15

End aminëmëra and gër Kërisët eŋ

¹ Bëmaÿe, biyi bër xem këne gër ekwëta bën, aÿap ÿapëk enëbe bujanënde bëmaÿe bënd sitarak bëŋ, kërene calande na er këbo nënganënd biyi fo in.

² Ang hi këne ak, ala kala calayindëlexo exo dind er këŋo nëngan ašandaŵ in, er yek do kë xemënënd gër ekwëta in.

³ Enimin, Kërisët abaxo šala na exo di er këŋo nënganënd mëŋ fo in. Ax gi ex na nde endexëm eŋ aÿëgw ÿëgw këni:

«Ocir od bër baxi širënd ok,
wëno bane širënd✧?»

✧ 15:3 15.3 Calemoñëŵ 69.10

⁴ Gayikwa ðek er ÿëgw këni gër akarëk in, biyi këbo sëyalind, ene cotaxëne er këne yarënde in, gë ekemëna do gë ekapina ed këbo yëlënd Oñëgw Omënëk el.

⁵ Kaxanu, mëñ ar këñun rëcand en kemaxën do en kapinaxën an, këñun yëlënd angwëlëra añ andewën rewën ang këjo ÿapanënd Yesu Kërisët ak.

⁶ Ata mondako këñun xet wën ðek do eno cëkwënd gë oniŵ obat Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën arebi an!

End Atëfëtan añ gër benëng ðek eñ

⁷ Awa mëlayarin wën bëte ang wëlëya këñun Kërisët ak në end enjaran end Kaxanu na.

⁸ Ga re këme Kërisët yow bax hi ko ariyenin ar Bëšëwif do ðata ko bëbër bëya babi Kaxanu bëxarëk bërebën bën ex watixën ðal ir Kaxanu in.

⁹ Bëte ayow yow baxo në end bër ax gi ex na Bëšëwif eno ðuwaxën Kaxanu në end axaÿënan irexëm ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Mëñ ex, ašëkw këmi ÿana mi cëkwënd gër
Amara and bër ax gi ex na Bëšëwif
do ayas këme yas oŵac orey ol.»

¹⁰ Are re rek bëte:

«Wën bër ax gi ex na Bëšëwif bën,
nëngandërayindëleñun gë bër ex bulunda ir
Kaxanu bën!»

¹¹ Do bëte:

«Cëkwindëno Axwën an wën ðek bër ax gi ex na
Bëšëwif bën!
Benëng bënd bëla bëñ ðek cëkwindëleno.»

✧ 15:9 15.9 Acariyakinëm 32.43

✧ 15:11 15.11 Calemoñëw

12 Aÿëgw ÿëgw ko bëte alawñenel Esayi:
«Arandëwëra and Isayi an kë şanayaw
Axani ko xani ebi kađac bër benëng becëxe,
Do bër benëng becëxe bën,
ayar këni ŷana eni yarënd endexëm eŷ.»

13 Awa Kaxanu, mëŷ ar këno yarënd an,
yëlëleŷun onënga ol gë obetak or ex yo ga xwëta
këno ako. Do ang kën yarënd ak başërël ex gë
panga ind Angoc Amënëk iŷ!

End andiyen and Pol eŷ

14 Endewën eŷ cëŷ bëmaŷe, mo pëni fëni
ke mëne gër oŷëkw orewën oyekax, gë orenik
lëbëk do mëne axor kën xor en pelërend an-
dewën rewën aŷ.

15 Barikan gër bend maŷ, ayëxw yëxw këme đe
mun ñëgwënëli mun kwitanaxën bend nang kën
anang đëŷ. Mondako ŷëgwënëli këmun gayik
wëno Kaxanu yata ke gë oyekax orexëm ol

16 me gi ariyenin ar Yesu Kërisët gër bër ax
gi ex na Bëşëwif. Axemëna xemëna këme đe
gër andiyen aŷo, gër epemëra ed Atëfëtan and
Kaxanu. Mondako këni yëlayaxën gër ndexëm
bër ax gi ex na Bëşëwif bën ang şadaxa ir këŷo
nëngan, şadaxa ir ko wënën Angoc Amënëk fo.

17 Awa ga bar këmi gë Yesu Kërisët këme
xoraxënënd me cëkwaya në end andiyen and
këmo rinënd Kaxanu na.

18 Kërisët kë riyenind pađ gë wëno eni maxën
end Kaxanu eŷ bela bër ax gi ex na Bëşëwif bën,
ŷoweŷ ame yëxw na me deya mëne wëno rik gë

☆ 15:12 15.12 Esayi 11.1, 10

andam. Ata gë eyeyan ed bamëni felënd el do gë er bame rind in riyeni ko

¹⁹ gë panga ind Angoc Amënëk in, mën bax w̄asinayaxënënd becarax do gë bërëcaxik. Ga ȳanaw kême gër Yerusalem xali hatëgu kême gër ebar ed Iliri, asëfëtan sëfëtantëraw këmëni bela bën Atëfëtan and Kërisët aṅ.

²⁰ Mbaṅ xemëna kême enangën ed Atëfëtan el gër ed bayik elod ani wël bana end Kërisët. Mondako riyeni kême këdi kême bëteli edëfa ed ala ašëxe.

²¹ Mondako rek Oñëgw Omënëk ok:
«Awël këni wël bër anëbi tëfëtan bana bën, Afëni këbi fëni bër elod ani wël bana endexëm bën[☆].»

²² Në end andiyen aṅo bayik ame korëli ex na bakëlëbëd bandanjëm mun nëngali.

²³ Barikan gërëgako, në er kême riyeni ax bo ex na gër owar oṅo, do bënüy rik elod ga ȳandi ke xali me yeli gër ndewën.

²⁴ And kême yend ond gër ebar ed Esëpañ aṅ, yëla kême awatër këne watëre me kucaxënëx. And këbo xeyëra bakey do exe nëngandëra təkër na gër ndewën aṅ, ata laṅëtax done.

²⁵ Barikan gërëgako në eye me gër Yerusalem, okëreceṅ od fën ok këmëni w̄ëlanënd yëȳ.

²⁶ Enimin, bëmaṅe bënd gër bamara band gër owar or Masedëwan do gë Akayi bën barëndërek kodî enëbi dëcaxën bëwënëk bër xaṅyënëk gër Amara and Yerusalem bën.

²⁷ Moñandi ȳandi babi eni di eṅo, do aṅap ȳapëk enëbi dëca mondako. Gayikwa angëmëne

☆ 15:21 15.21 Esayi 52.15

bër ax gi ex na Bêšewif bën ašot šot këni apexa aŋ, aŋap ŋapëk enëbi dëcarand Bêšewif bën gë napul ir gër ngwën ro ir šot këni in.

²⁸ Wëno and këmëni fëxwën olawën olo aŋ, ašapali këme šapali gër ndewën and këme xani ond gër ebar ed Esëpañ aŋ.

²⁹ Anang nang këme mëne and këme yeli ene watëre aŋ, oyekax osëm or Kërisët këmun wëlanëli.

³⁰ Barikan axara xara këmun, bëmaŋe, gë Axwën Yesu Kërisët do gë aŋana and Angoc Amënëk aŋ, kemënaŋin en calend ang bër okaxër fo, do karanindëne oyekax ol gër Kaxanu.

³¹ Karayindëno exe dacët gër otaxan od Bêšewif bër ax ma ex na end Kërisët gër ebar ed Yude bën këdi këne sëra. Karanine ene kaca šenene fo okëreceŋ od gër Yerusalem ok, do eni kana gë onënga fo andiyen and oyël or këmëni wëlanënd aŋ.

³² And kë hi mondako aŋ fo këme xor me yeli gër ndewën gë onënga fo, angëmëne aŋa ŋa ko Kaxanu me teyëtaxëd bakey.

³³ Awa Kaxanu yëlëleŋun obetak orexëm ol wën dëk! Amen!

16

Ecëmar el

¹ Anëka këmo lawënëlinde gër ndewën Febe, imaŋe indebi ind ex jakër isoxari gër Amara and gër Saŋëkere iŋ.

² Mëlayayino šenene në end Axwën ang kënebi wëlayand bëwënëk ak. Giyin bëwëlek bër eno dëcara gër er këŋo bal yo gayik mëŋ

mbaŋ këbi rëcarand bëmaÿe bëndanjëm, ado wëno dëŋ mbaŋ ke rëcarand.

³ Cëmayinëbi Përisëka gë icën indexëm in Akilas, bër bar këmi andiyen and Yesu Kërisët bën.

⁴ Bën ex bër fece këbi ecës eni pexëanaxën aniyan andam bën. Dek bamara band bër benëng becëxe baŋ këbi šëkwand, ax gi ex na wëno fo.

⁵ Cëmayinëbi bëte bër gër Amara and gër iciw̃ ind Akilas gë Përisëka bën. Cëmayino lawo iram Epayinetos, ar pëlot gër yomb iram an, ar hik eðaŋ eñanar ed xana ko Kërisët gër ebar ed Asi el.

⁶ Cëmayino Mari, mëŋ mbaŋ riyenin këŋun.

⁷ Cëmayinëbi bëram bën, bër fëra banëbo në erebat bën: Andëronikos do gë Yuniyas. Bën mbaŋ wëli këni gër oparëxanda gër andiyen and Axwën, do bën lëngwëtëk gë wëno gër oxëreceŋ.

⁸ Cëmayino Ampëliyatos, ar ke balënd mbaŋ ga bar këmi gër Axwën an.

⁹ Cëmayino Irëbeŋ, ar bar këmi gër andiyen and Kërisët an. Cëmayino bëte Esëtakis, lawo ir ke balënd mbaŋ in.

¹⁰ Cëmayino Apeles, gër aniyan andexëm šanayak mëne and xwëta këŋo dëŋ ex Kërisët. Cëmayinëbi bër gër ekun ed Arisëtobul bën.

¹¹ Cëmayino Erodiyon, aram an. Cëmayinëbi bërëw̃ak end Axwën gër ekun ed Narësis bën.

¹² Cëmayinëbi Tërifena gë Tërifosa, bëmaÿe bëtoxari bëndam bënd riyenin këŋo mbaŋ Axwën bëŋ. Cëmayino Perësid, imaÿe itoxari

ind ex pëlot gër yomb iram in, mëñ bête mban xemëna ko gër andiyen and Axwën.

¹³ Cëmayinëbi Rufos, ar yata këno Axwën an, do gë nëm irexëm ir wëlaya baxe wëno ang itox indexëm ak.

¹⁴ Cëmayinëbi Aseñëkëritos, gë Fëlegon, gë Erëmes, gë Patërobas, gë Erëman, do gë bëmaÿe bënd hi këni në er ebat bëñ.

¹⁵ Cëmayinëbi Filologos, gë Yuliya, gë Nereya, gë iminëm itoxari indexëm in, gë Olumëpas, do gë dek bëmaÿe bënd exëni Amara amat bëñ.

¹⁶ Awa cëmarin andewën rewën añ, do en megarëra ang bëmaÿe bënd acël amat fo gayik okëreceñ hi kën. Bamara band Kërisët ban dek këñun šëmand.

Bapela bapelatar ban

¹⁷ Bëmaÿe axara xara këmun, titinalindënëbi bëxapëndër bën, gë bër kë lënanënd eñëñëx bën, do gë bër kë šëmbëtënd er kënun sëyalind bën, kwëÿëtayinëbi.

¹⁸ Gayikwa bërako rako bën okađëp od bacël bandebën fo hi këni, ani gi ex na okađëp od Kërisët, Axwën arebi an. Barikan gë oyeyan onëngax oñ kënebi yifand bër gë onden ond šenene bën.

¹⁹ Barikan wën, bela dek nangërak mëne mban këno baxëtënënd Axwën an. Ata wëno dek ke nënganënd endewën eñ. Barikan ÿandi ÿandi ke en gi gë orenik or en tëfaxënënd benjekax bëñ, do en kwëÿëtaxënënd dek beñëñëx bëñ.

²⁰ Nangin mëne Kaxanu, mëñ ar kë yëlënd obetak an, gogo këño lat Sindan dila gër osapar orewën. Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleñun oyekax orexëm ol!

²¹ Timote, ar ßar këmi andiyen and Kërisët an këñun şëmand. Aşëma kënun şëmand bëte bëram bën: Lusiyos, gë Yason, do gë Sosipater.

²² Wëno Terëtiyos, aýëgw an këñun, şëmand wën bër ßar këne gër Axwën bën.

²³⁻²⁴ Aşëma këñun şëmand Gayiyos, axwën iciw ind gër ed hi këme an, do gë bër gër Amara and gër ndebën bën. Aşëma këñun şëmand bëte Erasët, awëxëta ar kodı ir angol an, do gë imaýe ind këno wacënd Karëtos inç.

Cale ipelatar inç

²⁵ Duwanëñone Kaxanu, mëñ ar xorëk enjun kemën an, ang këme femërand Atëfëtan and Yesu Kërisët ak, ang ex enang ecarax end şon baxo Kaxanu elod ga ýanak aniyan ak.

²⁶ Barikan gërëgako, ecarax eno şanayak paß gë Oñëgw od bëlawënel ok, ang babi felënd Kaxanu ak, mëñ ar hik din anç, enëbi nangëndëra bela bën. Mondako ri ko eno kwëtaxën, do eno tëfaxën benëng beñ ðek.

²⁷ Awa Kaxanu, mëñ ar ex gabat ar gë orenik an, kwënëlexo din ir din enjaran enç paß gë er ri ko Yesu Kërisët in! Amen!

Oniyan
Oniyan: Oniyan (New Testament+)

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Oniyan

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-29

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 29 Apr 2025 from source
files dated 29 Apr 2025

8b7902f3-5e35-5b89-86b2-c6da1be458b9